

Vefeyat Obituary

Bekir Topaloğlu (1932-2016)

Cumhuriyet döneminde yetişen ve “İmam-Hatip nesli”nin önder âlimlerinden olan Prof. Dr. Bekir Topaloğlu, nüfus kayıtlarına göre 30 Nisan 1936’da, babasının özel kayıtlarına göre ise 17 Kasım 1932’de Hüseyin Efendi ile Emine Hanım’ın oğlu olarak Trabzon’un Of ilçesinin Dernekpazarı nahiyesine bağlı Fotgene (Taşçılar) köyünde dünyaya geldi. Mahallenin sıbyan mektebi hocası olan Bozođlu’ndan Kur’ân-ı Kerim okumasını öğrendikten sonra dedesi Muhammed Hanefi’de hıfzını tamamladı. 1942 yılının ramazan ayında Trabzon’da, 1943-1945 yıllarının ramazan aylarında da Samsun ilinin Havza ilçesi merkez camisinde mukabele okudu. Dinî ilimleri öğrenmek üzere medrese geleneğine göre tahsile başladı ve tahsilini tamamlayarak on yedi yaşında icâzet aldı. Üç bölümden oluşan icâzetnâmesinin birinci bölümü aklî ve naklî İslâmî ilimlerle Nakřibendî tarikatından icâzeti; ikinci bölümü icâzet alan kişiye yönelik tavsiye ve öğütleri; üçüncü bölümü ise ferâiz ilminden icâzeti içermektedir.

1947-1948 öğretim yılında üçüncü sınıftan başladığı köy ilkokulunda öğrenimini tamamlayarak ilkokul diplomasını aldı. 1952-1953 ders yılında İstanbul İmam-Hatip Okulu’na kaydoldu. Burada orta ve lise öğrenimini sürdürerek 1959’da okul birincisi olarak mezun oldu. İmam-Hatip Okulu’na kaydolduğunda yirmi yaşında hâfızlığını ikmal etmiş ve medrese öğrenimini tamamlamış bir genç olan Bekir Topaloğlu, bu okuldaki öğrenciliği sırasında İstanbul’da Edirnekapı Mihrimah, Eyüp, Beyazıt, Eminönü Yenicami ve

Hırkaşerif; İzmit'te Hereke ve Karamürsel; Manisa'da Saruhanlı camilerinde fahrî vâizlik yaptı. Bu dönemde ayrıca İstanbul Fatih'teki Eski Ali Paşa Camii'nde hanımlara vaaz verdi. 1960 yılında Sultanahmet Divanyolu'ndaki Fîruz Ağa Camii'nde imam-hatip olarak göreve başladı ve burada üç buçuk yıl süreyle görev yaptı. 19 Haziran 1958'de Trabzon Belediyesi'nde ustabaşı olarak çalışan Mehmet Barçın Efendi'nin kızı Kadriye Hanım'la evlendi ve dört kız çocuğu oldu.

İmam-Hatip Okulu'ndan mezun olduğu yıl yeni açılan İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ne kaydoldu ve buradan okul birincisi olarak mezun oldu. Enstitüdeki öğrenciliği sırasında talebe temsilciği ve talebe cemiyeti başkanlığı görevlerinde bulundu.

İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdikten sonra İstanbul İmam-Hatip Okulu'na meslek dersleri öğretmeni olarak atandı. Buradaki görevi iki buçuk yıl sürdü. Ardından 1966'da İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde ilân edilen kelâm asistanlığı kadrosuna müracaat etti ve Prof. Muhammed Tâvî et-Tancı'nin asistanı olarak göreve başladı. 1968 yılında başladığı askerlik görevini 1970'de bitirip Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki asistanlık görevine dönen Topaloğlu, *İslâm Kelâmcıları ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı* başlıklı öğretim üyeliği tezini tamamlayıp "öğretim üyesi" unvanı aldı (1971). 1971-1980 yılları arasında ilmî çalışmalarına ve sosyal faaliyetlerine yoğun bir şekilde devam etti. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nün Marmara Üniversitesi'ne bağlı bir İlahiyat Fakültesi haline getirilmesinden sonra, enstitü döneminde hazırladığı öğretim üyeliği tezi doktora denk kabul edilerek doktor unvanı aldı (1983). Aynı yıl yardımcı doçent, 1986'da doçent, 1988'de profesör oldu. 1980 sonrasında eğitim öğretim hizmetlerine, ilmî çalışmalarına ve Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi bünyesinde hazırlanan *TDV İslâm Ansiklopedisi*'ne yönelik çalışmalara ağırlık verdi. Başından itibaren söz konusu ansiklopedinin kelâm ve İslâm mezhepleri tarihi ilim dalının başkanlığını yürüten hocamız, yüzlerce maddeye imza attı.

14 Ekim 2002'de yaş haddinden emekliye ayrılan Topaloğlu Hoca, bundan sonraki hayatında da zamanının büyük bir kısmını ansiklopedi çalışmalarının yanında İmam Mâtürîdî'nin *Kitâbü't-Tevhîd*'i ile *Te'vilâtü'l-Kur'ân* adlı tefsirinin tahkik ve tercümesine ayırdı. 28 Şubat 2016 tarihinde geçirdiği beyin kanaması sonrasında 10 Mart 2016'da Hakk'ın rahmetine kavuştu. Cenaze namazı aynı gün öğrencileri, dostları ve sevenlerinin katılımıyla yıllarca görev yaptığı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii'nde ikindi namazını müteakip dava arkadaşı, meslektaşı ve can dostu Hayreddin Karaman tarafından kıldıırıldı.

Örnek bir ilim adamı, başarılı bir öğretmen ve gayretli bir aksiyon insanı olan Bekir Topaloğlu'nun ilmî hayatı, klasik ile modernin, geleneksel ile güncelin sentezi şeklinde özetlenebilir. Bu özelliği sebebiyle “zü'l-cenâhayn” diye nitelendirilmiştir. Tahsil hayatında onu en çok etkileyen hocaları, medrese yıllarında dedesi Muhammed Hanefi, İmam-Hatip Okulu'nda Nurettin Topçu, Celâl Hoca ve Mustafa Sabri Sözeri, Yüksek İslâm Enstitüsü'nde ise Mehmet Sofuoğlu ve Muhammed Tancî olmuştur. Onun ilmî şahsiyetinde en etkili ve belirleyici kişi ise şüphesiz “mânevî hocam” dediği İmam Mâtürî'dir.

Öğretim elemanı olarak görev yaptığı süre içinde yedisi –o günkü ismiyle– öğretim üyeliği, on biri doktora ve on dokuzu yüksek lisans olmak üzere toplam otuz yedi tez yöneten hocamızın kelâm anabilim dalındaki danışmanlık hizmetleri resmî görevlendirmelerle sınırlı olmayıp anabilim dalında akademik çalışma yapan hemen herkes bir şekilde onunla irtibat halinde olmuş ve ondan hizmet almıştır.

Çalışmalarında olduğu gibi derslerinde de her zaman disiplinli, planlı ve ilkeliydi. Anabilim dalının bütün elemanlarına açık olan doktora derslerine doktora öğrencilerinden profesörlere kadar isteyen herkes katılırdı. O, söz konusu derslerini emekliliğine kadar devam ettirdi. Bu dersler lisans derslerine göre daha canlı ve tartışmalı geçirdi. İlk zamanlar daha çok metne bağlı tahrir şeklinde yürüyen dersler, zamanla İslâmî ilimlere ve kelâm meselelerine yeni bakışlar yapma, yeni yorumlar getirme iddiasını taşıyor hale gelmiş ve bir inşâ çalışmasına dönüşmüştür.

Bekir Topaloğlu'nun hayatını yönlendiren hususlardan biri de irşat ve dinî hizmet faaliyetleridir. Onun bu özelliğine vaazları ve “Nesil” hareketi içindeki hizmetleri tanıklık etmektedir. Bu hizmet anlayışı onda İmam-Hatip Okulu öğrenciliği sıralarında oluşmaya başlamış, Yüksek İslâm Enstitüsü öğrenciliği ve onu izleyen görevleri sırasında da güçlenerek devam etmiştir. İmam-Hatip okulları, İlâhiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili üst politikaların oluşturulması için yürütülen sivil çalışmaların içinde, çoğu zaman da önünde yer almıştır. *Nesillerin El Kitabı* adını verdiği eserinde bu nesli şöyle tarif ve tavsif etmektedir:

“Biz asistanlar / hocalar ve öğrenciler... Hep arzu ettik ki örnek neslin (ashap) yoluna girelim, onların aşkına özenelim, onların fedakârlığını model alalım. Bu düşünce ve istektedir ki kurduğumuz vakfa ‘Nesil Vakfı’, çıkardığımız dergiye ‘Nesil Dergisi’, açtığımız yayınevine ‘Nesil Yayınevi’ dedik.”

Topaloğlu Hoca'nın çok sayıda makalesi ve ansiklopedi maddesi yanında, neşredilmiş toplam otuz dört eseri bulunmaktadır. Bunların içinde *İslâm'da Kadın*, *Nesillerin El Kitabı*, *İslâm Kelâmcılarına ve Filozoflarına Göre Allah'ın*

Varlığı: İsbât-ı Vâcib, Kelâm İlmi: Giriş, Kelâm Terimleri Sözlüğü (İlyas Çelebi ile birlikte), *İslâm'da İnanç Esasları* (Yusuf Şevki Yavuz ve İlyas Çelebi ile ortaklaşa), *Arapça Dilbilgisi I-IV ve Arapça-Türkçe Sözlük: Yeni Kamus* (Hayreddin Karaman'la birlikte) gibi onlarca baskı yapanları bulunmaktadır. Ayrıca onun Boşnak, Bulgar, Kırgız, Kazak, Rus ve Âzerî dillerine çevrilen eserleri bulunmaktadır.

Seksen dört yıllık ömrünü sade, mütevazı ve kanaatkâr olarak geçiren Topaloğlu Hocamız, hayatı boyunca dünyanın mal ve makamına iltifat etmeyerek kendini ilme adanmıştır. Her insan gibi onun da dünyada sahip olmak isteyip de nâil olamadığı bazı arzuları ve istekleri olmuştur. Bunların başında dinî ilimler alanında vârisi olarak yerine geçecek bir erkek çocuğunun olmasına yönelik arzusu gelmektedir. Ancak takdîr-i ilâhî bu arzusuna ulaşmasına müsaade etmemiştir. İkinci arzusu da, oluşturduğu akademik ekibiyle birlikte tercümesine başladığı *Te'vilâtü'l-Kur'ân Tercümesi*'nin bitirilmesi idi. Ancak söz konusu eserin ilmî neşrini görmekle beraber tercümesinin tamamlanmadığını görmeye ömrü vefa etmedi. Hocamızın bir diğer arzusu da genelde İslâmî ilimlerin, özelde de kelâm ilminin yeniden inşâsı amaçlı bir çalışmanın başlatılmasıydı. O, bu amaçla başta İSAM Başkanlığı olmak üzere çeşitli kurumlara müracaat etti, kelâm anabilim dalı hocalarıyla çeşitli toplantılar düzenledi, *Kelâm Araştırmaları Üzerine Düşünceler* adlı eserini telif etti. Ancak bu arzularını gerçekleştirilmeden Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Bekir Topaloğlu ülkemizde din öğretiminde inkıtanın yaşandığı, Doğu'dan ve Batı'dan yapılan tercümelemlerle zihinlerin karmakarışık olduğu bir dönemde, gelenekle modern arasında köprü vazifesi gören ve zincirin halkalarını koparmadan düşünce geleneğimizi devam ettirme çabasında olan az sayıdaki ilim adamımızdan biridir. O, hayatında hep hasbî ve samimi davranmış, kararlarında bu anlayışı hâkim olmuş, İslâm'ın ahkâmına sıkı sıkıya bağlı yaşarken, onun ruhanî ve mistik boyutunun olduğunu da unutmamış, yeri geldiğinde gözyaşı dökecek kadar hissiyat yüklü olarak yaşamıştır. Biz öğrencileri, kendisinden bilgi yanında çalışma azmini, gayretini ve usulünü aldık; gerçeğe ulaşmada sabırlı ve ısrarlı olmayı, dünya karşısında zâhitliği, ümerâ ve ağniya karşısında müstağniliği, popülizm yapma yerine dik ve vakur durmayı, hizmette hasbîliği, en önemlisi de ilim ahlâkını, hakikati arama iştiağı ve içtenliğini öğrendik. Mekânı cennet olsun.

İlyas Çelebi

(Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi
Uluslararası İslâm ve Din Bilimleri Fakültesi)